

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Α΄ Δημοτικού

Τίτλος:

«Παραμύθια με ψαράδες, λόγια και εικόνες»

Συγγραφή: ΤΟΚΜΑΚΙΔΟΥ ΕΛΠΙΔΑ

Εφαρμογή: ΤΟΚΜΑΚΙΔΟΥ ΕΛΠΙΔΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας πρωτοβάθμιας:

Κώστας Ντίνας & Σωφρόνης Χατζησαββίδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Παραμύθια με ψαράδες, λόγια και εικόνες

Εφαρμογή σεναρίου

Τοκμακίδου Ελπίδα

Δημιουργία σεναρίου

Τοκμακίδου Ελπίδα

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Δημοτικού

Σχολική μονάδα

1ο Δημοτικό Σχολείο Μενεμένης

Χρονολογία

Από 11-05-2015 έως 27-5-2015

Διδακτική/θεματική ενότητα

Γλώσσα Α΄ Δημοτικού, τεύχος Β΄, Βιβλίο Μαθητή

Ενότητα 10η: «Το κοχύλι», υποενότητα «Αρχαίοι Μύθοι» (σ. 74)

Ενότητα 6η: «Το χαμένο κλειδί», υποενότητα «Ευχή» (σ. 26)

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Για την εφαρμογή του σεναρίου απαιτήθηκαν 11 διδακτικές ώρες.

Χώρος

I. Φυσικός χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας και εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος

Χρήση του διαδικτύου και διαφόρων ιστοσελίδων ως πηγές πληροφοριών και εικόνων.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Οι προτάσεις του σεναρίου αφορούν το τελευταίο χρονικό διάστημα πριν τη λήξη του διδακτικού έτους και έτσι προβλέπεται ότι οι μικροί/-ές μαθητές/-τριες της Α΄ Τάξης θα έχουν μια σχετική ευχέρεια στην ανάγνωση και κατανόηση κειμένων. Επίσης η ενασχόληση των μικρών μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης με παρόμοιες εφαρμογές προηγούμενων σεναρίων προϋποθέτει την εξασφάλιση ενός βαθμού εξοικείωσης με τη χρήση του Η/Υ αλλά και με την εργασία σε ομάδες.

Η φύση των δραστηριοτήτων προϋποθέτει την κατ' αρχήν προετοιμασία του εκπαιδευτικού για την οργάνωση της τάξης (αποθήκευση συνοδευτικού υλικού στους Η/Υ των ομάδων και ο έλεγχος των συνδέσεων που προτείνονται προς αξιοποίηση). Προβλέπεται επίσης η ύπαρξη ενός βιντεοπροβολέα για τη συζήτηση στην ολομέλεια και ενός Η/Υ για κάθε μια ομάδα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Βασική επιδίωξη του σεναρίου αποτελεί η γνωριμία των μαθητών/-τριών της Α΄ τάξης με κείμενα των λαϊκών παραμυθιών και τις παραλλαγές τους. Έχοντας ως αφορμή περιεχόμενα του σχολικού εγχειριδίου επιχειρείται μια περαιτέρω επαφή με παρόμοια κείμενα, για την κατανόηση των οποίων επιστρατεύονται διαθέσιμοι πόροι

από το διαδίκτυο αλλά και δυνατότητες που προσφέρει η αξιοποίηση της τεχνολογίας.

Μέσα από δραστηριότητες διαβαθμισμένης δυσκολίας οι μαθητές/-τριες της Α΄ Τάξης γνωρίζουν τον κόσμο των λαϊκών παραμυθιών και τη δομή τους, εξασκούνται στην κατανόηση και παραγωγή προφορικού αλλά και γραπτού λόγου, εμπνέονται από αυτά για τη παραγωγή της δικής τους εκδοχής στην εξέλιξη του παραμυθιού, ενώ παράλληλα μυούνται στη χρήση βασικών εντολών σε αρχεία κειμενογράφου και παρουσίασης.

Το σενάριο αντλεί

Το σενάριο είναι πρωτότυπο στη σύλληψή του.

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασική επιδίωξη του σεναρίου αποτελεί η γνωριμία των μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης με κείμενα των λαϊκών παραμυθιών και τις παραλλαγές τους. Έχοντας ως αφορμή περιεχόμενα του σχολικού εγχειριδίου επιχειρείται μια περαιτέρω επαφή με παρόμοια κείμενα, για την κατανόηση των οποίων επιστρατεύονται διαθέσιμοι πόροι από το διαδίκτυο αλλά και δυνατότητες που προσφέρει η αξιοποίηση της τεχνολογίας.

Μέσα από δραστηριότητες διαβαθμισμένης δυσκολίας οι μαθητές/τριες της Α΄ Τάξης γνωρίζουν τον κόσμο των λαϊκών παραμυθιών και τη δομή τους, εξασκούνται στην κατανόηση και παραγωγή προφορικού αλλά και γραπτού λόγου, εμπνέονται από αυτά για τη παραγωγή της δικής τους εκδοχής στην εξέλιξη του παραμυθιού, ενώ παράλληλα μυούνται στη χρήση βασικών εντολών σε αρχεία κειμενογράφου και παρουσίασης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ανάμεσα στα σύγχρονα κείμενα των αναλυτικών προγραμμάτων που αφορούν στη γλώσσα και τη λογοτεχνία εντοπίζονται αναφορές στο παραμύθι (Δ.Ε.Π.Π.Σ 30-Ι.Ε.Π 2011, 13), το οποίο συχνά προτείνεται τόσο ως περιεχόμενο όσο και μέσο διδασκαλίας, κυρίως για τις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου.

Η ένταξη του παραμυθιού στο ημερήσιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου αλλά και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού σχολείου και η συστηματική αξιοποίησή του στην εκπαιδευτική διαδικασία είτε ως αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο είτε ως εργαλείο για την κατανόηση και προσπέλαση της γνώσης, υποστηρίζονταν πολύ καιρό νωρίτερα (Μερακλής, 1999, 199-214). Στις μέρες μας πληθαίνουν τα επιχειρήματα εκείνων που υποστηρίζουν την αξιοποίηση κυρίως του λαϊκού παραμυθιού στο σχολικό πρόγραμμα, αφού ανάμεσα στα άλλα μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της γλωσσικής και της γραπτής έκφρασης αλλά και στην καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής τους σκέψης (Ντούλια 2010, 4). Σύμφωνα με τον Τζ. Ροντάρι, το παραμύθι δίνει στο παιδί άφθονες πληροφορίες για τη γλώσσα, καθώς «κοπιάζοντας να καταλάβει το παραμύθι, κοπιάζει να καταλάβει τις λέξεις από τις οποίες αποτελείται, για να καθορίσει τις μεταξύ τους ομοιότητες, για να βγάλει συμπεράσματα» (Ροντάρι 1994, 170). Καθώς αποτελεί αγαπημένο άκουσμα και ανάγνωσμα μικρών και μεγάλων σε όλους τους λαούς και τις εποχές (Σωτηρίου, κ.ά. 2014, 6) μπορεί να αποτελέσει μια ευχάριστη ενασχόληση των μαθητών/-τριών σε μια σχολική τάξη, καλύπτοντας μια μεγάλη ποικιλία στόχων και δραστηριοτήτων.

Διατηρώντας κάποια σταθερά χαρακτηριστικά που το διαφοροποιούν από άλλα κειμενικά είδη –όπως είναι ο αόριστος χωροχρόνος, η προσωποποίηση και η ανεμπόδιστη μετακίνηση μεταξύ οργανικού και ανόργανου κόσμου αλλά και η αφανής ταυτότητα των ηρώων μέσα από τη χρήση εκφράσεων όπως «μια φορά κι έναν καιρό», «ήταν ένας ψαράς, σε μια θάλασσα» (Παπαδοπούλου κ.ά. 2014, 6), η κυριαρχία των αντιθέσεων και επαναλήψεων, η χρήση λιτού ύφους και παρατακτικής σύνδεσης, η απουσία των επιθέτων και η συχνή χρήση των ρημάτων (Σωτηρίου κ.ά.

2014, 7)– στη διάρκεια της ιστορικής του εξέλιξης αποκτά νέες προοπτικές, με την αξιοποίηση του κινούμενου σχεδίου, της εικόνας και του κινηματογράφου. Η προφορική αφήγηση δίνει τη θέση της σε διαφορετικούς διαύλους επικοινωνίας και έτσι η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής αλλά και το διαδίκτυο έρχονται να συμβάλλουν στη μετατροπή του λαϊκού παραμυθιού σε μια πιο εξελιγμένη μορφή, αυτή του σύγχρονου έντεχνου παραμυθιού. Τα παραπάνω συνηγορούν στην άποψη ότι παρά το γεγονός ότι το λαϊκό παραμύθι στο πέρασμα του χρόνου έχει γνωρίσει αλλαγές και έχει προσαρμοστεί τόσο μορφολογικά όσο και από άποψη περιεχομένου στο παιδικό κοινό του, εξακολουθεί να επιβιώνει και να μεταβάλλεται (Κανατσούλη 2005, 120-134).

Την πορεία αυτή της εξέλιξης του λαϊκού παραμυθιού φιλοδοξεί να ακολουθήσει το σενάριο που παρουσιάζεται. Έχοντας ως αφετηρία τα κείμενα δύο λαϊκών παραμυθιών έτσι όπως αυτά συναντώνται με μια μορφή –που προσφέρεται στο διαδίκτυο– λιτής λεκτικής αφήγησης χωρίς την παρουσία της εικονογράφησης, οι μικροί/-ές μαθητές/-τριες της Α΄ Τάξης μούνται στη δομή του συγκεκριμένου κειμενικού είδους (χαρακτήρες, σκηνικό, πλοκή) συγκρίνοντας διαφορετικές εκδοχές του ίδιου παραμυθιού μέσα από την παρακολούθηση σχετικών ταινιών αλλά και την ακρόαση προφορικών αφηγήσεων, εξοικειώνονται με τα στοιχεία της παραμυθιακής αφήγησης, συμπληρώνοντας την με νεωτερικά στοιχεία όπως αυτά προκύπτουν από τη αξιοποίηση της τεχνολογίας (εισαγωγή εικόνων και στοιχείων ψηφιακής αφήγησης) και προχωρούν στη σύνθεση μιας δικής τους ιστορίας που θα έχει αρχή, μέση και τέλος, εμπεδώνοντας σχετικές πληροφορίες και γνώσεις.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να γνωρίσουν προϊόντα της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, όπως είναι τα λαϊκά παραμύθια·
- να γνωρίσουν τις μορφές στις οποίες μπορεί να παρουσιαστεί η ίδια ιστορία (το παραμύθι ως γραπτό κείμενο αλλά και ως προφορική αφήγηση)·
- να αντιληφθούν ότι η δημιουργία παραμυθιών αποτελεί ένα πανανθρώπινο φαινόμενο και ότι παρόμοια παραμύθια μπορούν να συναντώνται σε διαφορετικές γλώσσες·
- να εντοπίσουν στοιχεία που διαφοροποιούν κείμενα παρόμοιου περιεχομένου·
- να συνειδητοποιήσουν ότι μια ιστορία (προφορική, γραπτή ή εικονική) αποτελείται από γεγονότα που διαδέχονται το ένα το άλλο·
- να εξοικειωθούν με την εργασία σε ομάδες, βιώνοντας τη δύναμη της συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων και ιδεών.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Με το σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να εξοικειωθούν με τα βασικά στοιχεία ενός λαϊκού παραμυθιού και να εξασκηθούν στη δημιουργία παρόμοιων κειμένων·
- να καλλιεργήσουν τον προφορικό και γραπτό τους λόγο εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό τους και οργανώνοντας τα βασικά σημεία του προφορικού και γραπτού τους μηνύματος·
- να εξασκηθούν στην ανάγνωση γραπτών και ακρόαση ηχογραφημένων κειμένων με σκοπό τον εντοπισμό συγκεκριμένων πληροφοριών·
- να αναδιηγούνται παραμύθια που έχουν ακούσει ή έχουν διαβάσει·
- να εξασκηθούν τη δημιουργία τίτλων σε μικρά κείμενα·
- να εξοικειωθούν με τη μεταφορική χρήση της γλώσσας·
- να γνωρίσουν τους τρόπους και τα στοιχεία που συμβάλλουν σε μια ζωντανή αφήγηση (εξωγλωσσικά στοιχεία, δραματοποίηση, επιτόνηση)·

- να εξασκηθούν στη συμπλήρωση των κατάλληλων πληροφοριών (οπτικών ή και γλωσσικών) για τη δημιουργία ενός πολυτροπικού κειμένου·
- να εξασκηθούν στην κατανόηση και παραγωγή πολυτροπικών κειμένων.

Γραμματισμοί

Με το σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να γνωρίσουν κάποιες από τις δυνατότητες που τους παρέχονται με την αξιοποίηση του Η/Υ ως εναλλακτικού εργαλείου δημιουργίας αλλά και του διαδικτύου για την αναζήτηση και άμεση αξιοποίηση πληροφοριών (κειμένων, εικόνων, βίντεο, αρχείων ήχου) από διάφορες ηλεκτρονικές πηγές·
- να εξοικειωθούν με βασικές λειτουργίες απλών λογισμικών (επεξεργαστή κειμένου, παρουσίασης, ζωγραφικής) και υπερσυνδέσμων ανακαλύπτοντας εναλλακτικούς τρόπους γραπτής έκφρασης και δημιουργίας·
- να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργικότητα των πολυτροπικών κειμένων που συναντούν στον άμεσο κοινωνικό τους περίγυρο και να αποκτήσουν αντίστοιχες δεξιότητες δημιουργίας.

Διδακτικές πρακτικές

Καθώς η εφαρμογή του σεναρίου αντιστοιχεί -χρονικά- στο τέλος της σχολικής χρονιάς, βασική διδακτική πρακτική του/της εκπαιδευτικού αποτελεί η επιλογή της φθίνουσας καθοδήγησης. Έτσι η παρακίνηση των μαθητών/-τριών για ενεργητική εμπλοκή στις δραστηριότητες του σεναρίου έχει ως απώτερο στόχο τη δημιουργία των συνθηκών για τη σταδιακή αυτονόμησή τους και την επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας μέσα από την υιοθέτηση μιας ανακαλυπτικής πορείας κατά τη διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων (Χαραλαμπίδης, Χατζησαββίδης 1997, 70). Προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να συμβάλει η ανάδειξη του συνεργατικού κλίματος και της δυναμικής των ομάδων παράλληλα με την αξιοποίηση της προϋπάρχουσας γνώσης των μαθητών/-τριών, αλλά και των προηγούμενων εμπειριών τους. Η οργάνωση της τάξης βασίζεται στις αρχές της διδασκαλίας σε ομάδες. Τα μέλη των ομάδων

ενθαρρύνονται να αναλάβουν ενεργό ρόλο, να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον, να εμπλακούν σε δράσεις, μέσα από τις οποίες θα συνεισφέρουν από κοινού και ανάλογα με τις ικανότητες και δυνατότητες τους.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

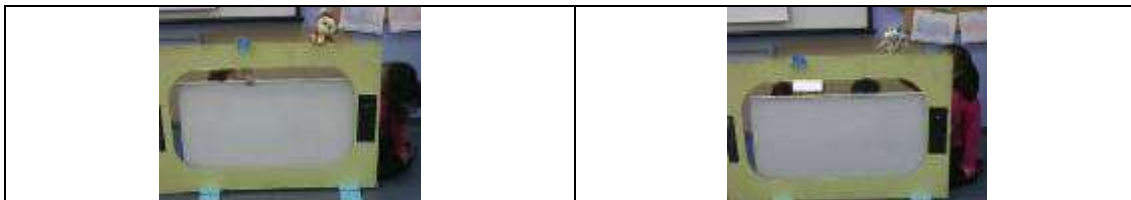
Η ιδέα της εμπλοκής των μικρών μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης με το κείμενο και το περιεχόμενο των λαϊκών παραμυθιών έχει ως αφορμή την ύπαρξη μιας επιμέρους ενότητας στο σχολικό εγχειρίδιο, με τίτλο «Αρχαίοι μύθοι». Σε αυτή παρουσιάζονται διαφορετικοί συμβολισμοί που αποδίδονται σε ορισμένα ζώα με βάση κάποιους μύθους, προερχόμενους από αρχαίους πολιτισμούς, όπως είναι ο ελληνικός και ο ινδικός.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

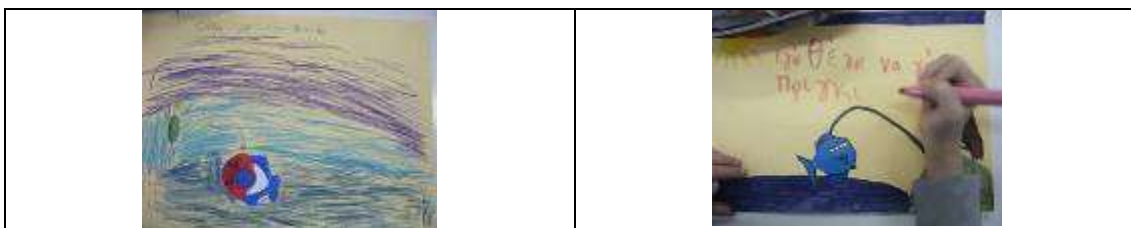
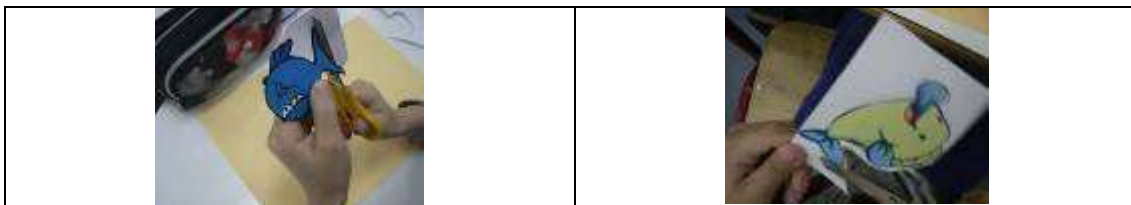
Η παρουσία των ζώων δεν περιορίζεται μόνο στα κείμενα των αρχαίων μύθων. Αυτή συναντάται και στα κείμενα των λαϊκών παραμυθιών, για αυτό και η πρόταση του σεναρίου έρχεται να επεκτείνει το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου, αποτελώντας το έναυσμα για τη γνωριμία των μικρών μαθητών/τριών με το κειμενικό είδος του λαϊκού παραμυθιού, παραλλαγή του οποίου συναντάται και σε προηγούμενη ενότητα του σχολικού βιβλίου (υποενότητα «Ευχή»). Με αυτή την προοπτική οι προτάσεις του σεναρίου θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε ώρες της Φιλαναγνωσίας και της Ευέλικτης Ζώνης, όπως άλλωστε συνέβη και κατά την παρουσιαζόμενη εφαρμογή του. Στο σχολείο –στο οποίο πραγματοποιήθηκε η υλοποίηση του σεναρίου– διατίθεται τροχήλατο ερμάριο με 10 φορητούς Η/Υ, για αυτό και επιλέχθηκε η αξιοποίησή του για τη μεταφορά τους στη σχολική αίθουσα, όπου και εφαρμόστηκε –σχεδόν– το σύνολο του σεναρίου, αφού η πρόσβαση στο διαδίκτυο μαζί με την ύπαρξη ενός κεντρικού Η/Υ και ενός βιντεοπροβολέα σε

αυτήν, εξασφάλιζε τις προϋποθέσεις τόσο για τη συζήτηση στην ολομέλεια όσο και για την εργασία σε ομάδες.

Σε συνεννόηση που έγινε με την υπεύθυνη εκπαιδευτικό της τάξης, η πρώτη γνωριμία με το περιεχόμενο της υποενότητας «Ευχή» έγινε σε ώρες της Ευέλικτης Ζώνης (ήδη από τα τέλη Φεβρουαρίου) όπου οι μικροί μαθητές/τριες της τάξης είχαν την ευκαιρία να δραματοποιήσουν την παρουσιαζόμενη ιστορία, να «πιάσουν» και να δημιουργήσουν τα δικά τους ψαράκια διατυπώνοντας –αλλά και καταγράφοντας– τις δικές τους ευχές.

Παράλληλα, δόθηκε η δυνατότητα να παρακολουθήσουν δύο παρόμοιες ιστορίες¹ που έχουν αναφορές στον ίδιο μύθο (με πρωταγωνιστές έναν ψαρά, τη γυναίκα του και ένα ψαράκι) και να προχωρήσουν σε συγκρίσεις γύρω από το

¹ Το γεγονός ότι οι ιστορίες ήταν ξενόγλωσσες δε δημιούργησε ιδιαίτερο πρόβλημα στην κατανόησή τους, αφού η προηγούμενη επεξεργασία του μύθου αλλά και οι εικόνες βοήθησαν στον εντοπισμό των βασικών σταδίων του παραμυθιού.

περιεχόμενο τους, αναφερόμενοι/-ες στις ομοιότητες και διαφορές που εντόπισαν (η γυναίκα είναι αυτή που ζητά συνεχώς πράγματα, οι ευχές έχουν διαφορετικό αριθμό, το ψαράκι πάντα είναι καλό και υπάκουο, ο ψαράς ακούει πάντα τη γυναίκα του, το ψάρι ψαρεύεται είτε με δίχτυα, είτε με καλάμι, στο τέλος πάντα ξαναγυρίζουν οι άνθρωποι σε ότι είχαν στην αρχή...).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η γνωριμία και σταδιακή μύηση των μαθητών/τριών με τα δομικά στοιχεία της γλώσσας γίνεται παράλληλα με τη «βήμα προς βήμα» εξοικείωσή τους με πρακτικές που αφορούν τον κόσμο αλλά και τους νέους γραμματισμούς. Μέσα από τα προσωπικά τους βιώματα γνωρίζουν τη χρησιμότητα και τη λειτουργικότητα του Η/Υ και των Τ.Π.Ε ενώ ταυτόχρονα εξασκούνται στη χρήση βασικών εντολών επεξεργασίας απλών λογισμικών και διαδικτυακών υπερσυνδέσεων.

Κείμενα

Κείμενο και η εικόνα του σχολικού εγχειριδίου (Β΄ τεύχος, Βιβλίο Μαθητή, σελ.26)
Κείμενο με τίτλο «Το χρυσόψαρο» από το [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#) (από το βιβλίο: *Ανθολόγιο για τα παιδιά του Δημοτικού*, μέρος πρώτο, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, 1975)

Το κείμενο με τίτλο «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια» από το [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#) (από το βιβλίο: Γ.Α. Μέγας, *Ελληνικά Παραμύθια*, Α΄, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & Σια, Α.Ε., 1994)

Βίντεο

[Der Fischer und seine Frau](#) (γερμανικό βιβλίο παραμυθιών, 5.36')

[The Golden Fish](#) (αγγλόφωνο βίντεο με μαριονέτες, 4')

[The Fisherman and his Wife](#)² (αγγλόφωνο παραμύθι σε κινούμενα σχέδια, 4.48')

[Ηχητικό ντοκουμέντο](#) (Ιστορία «Το παιδί και το ψαράκι» την οποία αφηγείται ο γνωστός τραγουδιστής Β.Παπακωνσταντίνου, η οποία διατίθεται στο [διαδίκτυο](#), 4.38')

[Ηχητικό ντοκουμέντο](#) «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια» με την αφήγηση του Ν. Παπάζογλου, 2.02')

Τα παραπάνω αποτελούν παραγωγή του περιοδικού ΜΕΤΡΟ, Παραμύθια και Διηγήματα απ' την Ελλάδα και τον Κόσμο, με γενικό τίτλο «Μιαν φορά και έναν καιρό».

Εικόνες – Φωτογραφίες από το βίντεο παραμυθιών:

[The Tale of the Fisherman and the Goldfish](#) (ρωσικό παραμύθι σε κινούμενα σχέδια)

[Märchen der Welt: Der Fischer und seine Frau](#) (γερμανικό παραμύθι με μαριονέτες)

[Der Fischer und seine Frau](#) (γερμανικό βιβλίο παραμυθιών)

[The Golden Fish](#) (αγγλόφωνο βίντεο με μαριονέτες)

[The Fisherman and his Wife](#) (αγγλόφωνο παραμύθι σε κινούμενα σχέδια)

[The Golden Fish](#) (βίντεο κινούμενων εικόνων ιταλικής παραγωγής, του Nedo Zanotti)

[Fisherman and His Wife](#) (αγγλόφωνο βίντεο θεάτρου σκιών)

[The Fisherman and His Wife](#) (αγγλόφωνο παραμύθι σε κινούμενα σχέδια)

Χρήση εικόνων ClipArt για τη δημιουργία παρουσίασης με τίτλο «4.NEO_PARAMYTHI»

[Αφίσα](#) θεατρικής παράστασης

Πληροφορίες για θεατρική απόδοση του λαϊκού παραμυθιού «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια» από το [διαδίκτυο](#)

² Κατά την εφαρμογή η συγκεκριμένη υπερσύνδεση αντικαταστάθηκε από μια [άλλη](#) αφού στην προηγούμενη δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση στο συγκεκριμένο βίντεο.

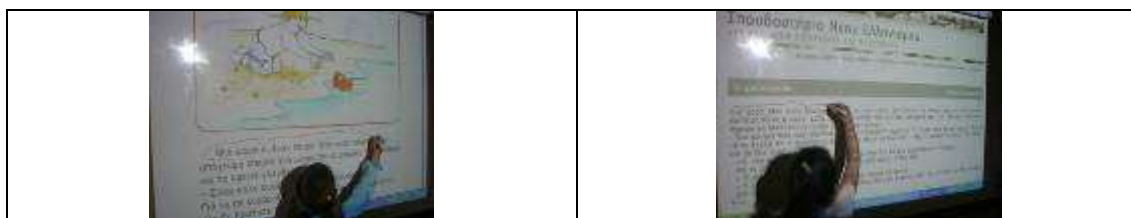

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1η & 2η διδακτική ώρα

Η επίσκεψη μιας αφηγήτριας λαϊκών παραμυθιών στο σχολείο –μία μέρα πριν από την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου– υπήρξε αφορμή για την επανενεργοποίηση του ενδιαφέροντός των μαθητών/-τριών γύρω από το θέμα. Η παρακολούθηση της αφήγησης φάνηκε να σαγήνευσε τα παιδιά, γι' αυτό και η πρόταση ενασχόλησής μας με τα λαϊκά παραμύθια –που άλλωστε είχαμε μια πρώτη εμπειρία στην προσέγγισή τους από την αντίστοιχη αφορμή του σχολικού βιβλίου– έγινε αποδεκτή με ιδιαίτερο ενθουσιασμό.

Αρχικά έγινε υπενθύμιση της προηγούμενης γνωριμίας τους με το συγκεκριμένο αυτό κειμενικό είδος, αφού στο σχολικό εγχειρίδιο (στην υποενότητα με τίτλο «Η ευχή») υπάρχει μια ιστορία που προέρχεται από ένα λαϊκό παραμύθι.³

Οι μαθητές/-τριες της τάξης παρακινήθηκαν να περιγράψουν προφορικά το περιεχόμενο της ιστορίας που επεξεργάστηκαν στο σχολικό εγχειρίδιο. Στη φάση αυτή επιχειρήθηκε να γίνει μια οριοθέτηση του όρου «λαϊκό παραμύθι» προσαρμοσμένη πάντα στις προσλαμβάνουσες των μικρών μαθητών/-τριών, παρουσιάζοντάς το ως δημιούργημα των ανθρώπων του λαού, η διατήρηση και διάδοση του οποίου από γενιά σε γενιά βασίζονταν στην προφορική αφήγηση.

³ Εκεί δε γίνεται κάποια σχετική αναφορά, όμως η παραπομπή στα περιεχόμενα του [Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#), εντάσσει τη [συγκεκριμένη ιστορία](#) στην κατηγορία των λαϊκών παραμυθιών.

Ακολούθησε η ανάγνωση του [κειμένου](#) ενώ στα μέλη των ομάδων δόθηκε η δυνατότητα παρακολούθησης της ανάγνωσης (με την ενεργοποίηση της σχετικής υπερσύνδεσης στις οθόνες του φορητού Η/Υ τους ενώ ταυτόχρονα προβάλλονταν και στον πίνακα της τάξης με τη βοήθεια του ανακλαστικού προβολέα και του κεντρικού Η/Υ). Η δεύτερη επιλογή φάνηκε να βοήθησε περισσότερο στην παρακολούθηση της ανάγνωσης από τους/τις μαθητές/-τριες της τάξης καθώς το μικρό μέγεθος των γραμμάτων δημιούργησε δυσκολία στον εντοπισμό της σειράς ανάγνωσης στις οθόνες των φορητών Η/Υ.

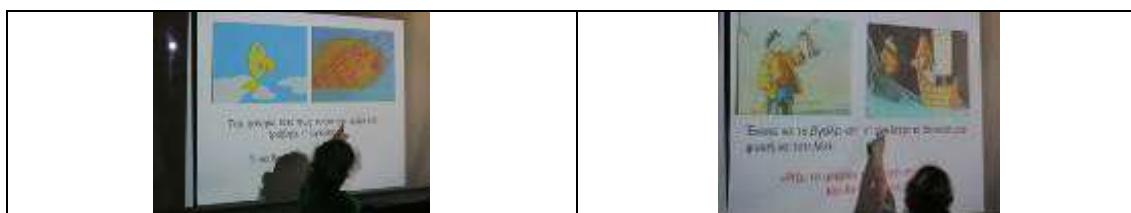
Στη συνέχεια οι μαθητές/τριες της τάξης κλήθηκαν να αναφερθούν στις διαφορές και ομοιότητες των κειμένων («Η ευχή» από το σχολικό εγχειρίδιο αλλά και από το λαϊκό παραμύθι με τίτλο «Το χρυσόψαρο») ενώ η προσοχή τους προσανατολίστηκε κυρίως σε στοιχεία που αφορούσαν τη μορφή του δεύτερου κειμένου (κυριαρχεί ο γραπτός λόγος και απουσιάζουν οι εικόνες, στοιχείο που το διαφοροποιεί από τα κείμενα των παραμυθιών, με τα οποία είναι εξοικειωμένοι –σε μεγάλο ή μικρότερο βαθμό– οι μικροί μαθητές/-τριες της Α΄ Τάξης.⁴

Ο σχολιασμός της απουσίας καταγραφής του ονόματος του συγγραφέα αλλά και άλλων στοιχείων (όπως το όνομα εικονογράφου, εκδότη ή και μεταφραστή..., ο τρόπος έναρξης του παραμυθιού, η απουσία βασικών πληροφοριών γύρω από το πρόσωπο του ήρωα...) επιχειρήθηκε με στόχο τη –διαισθητική έστω– διάκριση της συγκεκριμένης μορφής παραμυθιού από άλλα ήδη γνωστά κείμενα σύγχρονων παραμυθιών. Άλλωστε, η δυνατότητα ύπαρξης αντίστοιχων κειμένων στη βιβλιοθήκη της τάξης βοήθησε στην αμεσότητα της συγκεκριμένης σύγκρισης.

⁴ Άλλωστε η παρουσία του λαϊκού παραμυθιού στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα δεν έχει στόχο την αισθητική και αναγνωστική απόλαυση των μικρών μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης. Αποτελεί δείγμα μεταγραφής σε γραπτή μορφή μιας προφορικής αφήγησης, πληροφορία που αναφέρθηκε και στη σχετική συζήτηση («γράφτηκε εκεί για να μη ξεχαστεί»).

Μια ακόμη επισήμανση που έγινε αφορούσε τις δυσκολίες που δημιουργούνται ως προς την κατανόηση και την πρόσληψη του κειμένου από την πλευρά των μαθητών/τριών κυρίως εξαιτίας της μορφής που έχει το κείμενο του παραμυθιού από το [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#), γι' αυτό και οι μαθητές/-τριες της τάξης παρακινήθηκαν να προτείνουν οι ίδιοι/-ιες κάποιες ενδεχόμενες αλλαγές. Αναφέρθηκαν στη χρήση μεγαλύτερου μεγέθους γραμμάτων αλλά και εικόνων ενώ η αξιοποίηση μιας παρουσίασης με εικόνες (Αρχείο PowerPoint με τίτλο 1.ΤΟ_ΧΡΥΣΟΣΑΡΟ, στο συνοδευτικό υλικό του σεναρίου) προσέφερε ακόμη μια πρόταση, αυτή της κατάτμησης του κειμένου σε επιμέρους ενότητες.

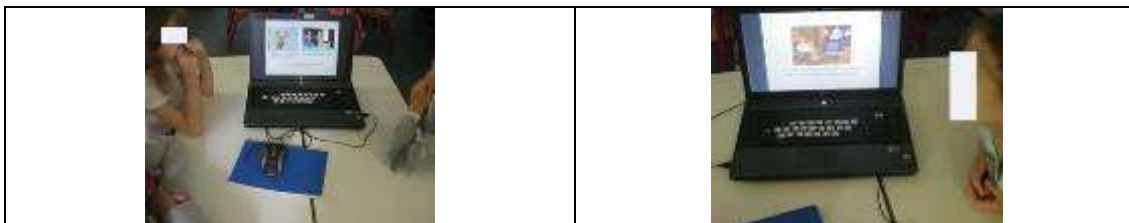

Ακολούθησε μια ακόμη ανάγνωση του κειμένου (αυτή τη φορά από τους/τις μαθητές/-τριες της τάξης),⁵ κατά την οποία ζεύγη μαθητών/-τριών ανέλαβαν την παρουσίαση μιας διαφάνειας (με χειρισμό του Η/Υ και της προβολής του περιεχομένου τους αλλά και της ανάγνωσης του κειμένου της) ενώ οι υπόλοιποι/-ες

⁵ (Το κείμενο –επιλεγμένο από την αντίστοιχη ιστοσελίδα του [Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#)– παρουσιάζεται με χρονισμό κίνησης, ενώ οι εικόνες που το συνοδεύουν, προέρχονται από διάφορες εκδόχες της απόδοσης [του ίδιου παραμυθιού](#) σε [κινούμενα σχέδια διαφορετικών ξενόγλωσσων παραγωγών](#), οι οποίες θα αξιοποιηθούν και στη συνέχεια του σεναρίου).

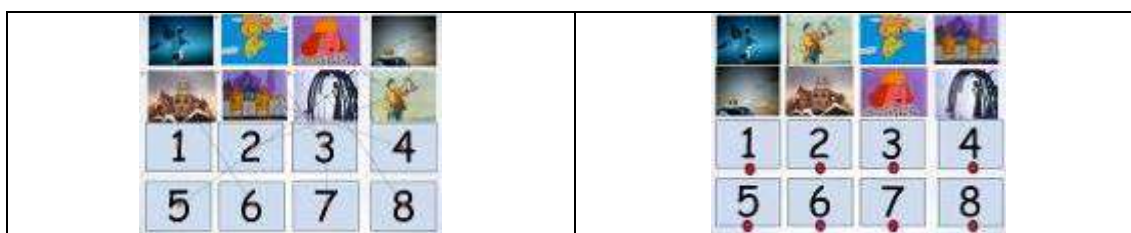
μαθητές/-τριες είχαν την ευκαιρία να προβαίνουν σε αντίστοιχες κινήσεις αλλά και να διαβάζουν το παρουσιαζόμενο κείμενο από την οθόνη του φορητού Η/Υ της ομάδας τους.

Σχετικές ερωτήσεις διατυπώθηκαν κατά την παρουσίαση των διαφόρων φάσεων του παραμυθιού με σκοπό τη διαπίστωση του βαθμού κατανόησης της ιστορίας αλλά και την προφορική έκφραση των μαθητών/-τριών σε σχέση με το θέμα.

3η & 4η διδακτική ώρα

Κατά την εφαρμογή της επόμενης δραστηριότητας οι μαθητές/τριες της τάξης κλήθηκαν να τοποθετήσουν σε σειρά εικόνες διαφορετικών σκηνών του ίδιου παραμυθιού (με την εκδοχή του [κειμένου](#) από το Σπουδαστήριο του Νέου Ελληνισμού), αντιστοιχίζοντας την αλληλουχία γεγονότων που αυτές υπονοούν.

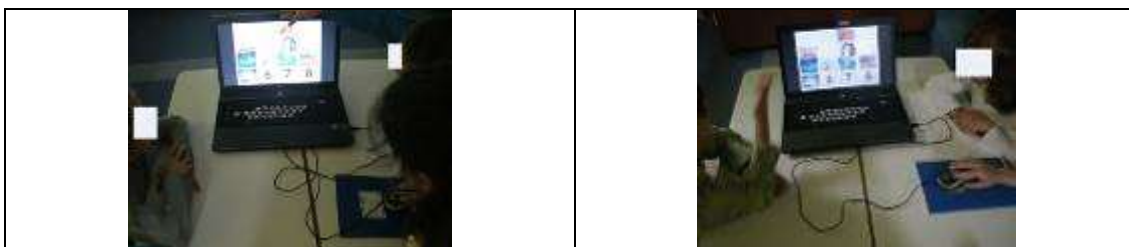
Αρχικά η πρώτη διαφάνεια της παρουσίασης (με τίτλο 2.TO_XRYSOPSARO_TITLOI από το συνοδευτικό υλικό του σεναρίου), την οποία κλήθηκαν να παρατηρήσουν, παρουσιάζει την τοποθέτηση διαφορετικών εικόνων της ιστορίας σε διαδοχική σειρά (η οποία γίνεται με χρονισμό κίνησης). Μετά την προβολή της συγκεκριμένης διαφάνειας τα μέλη των ομάδων –αρχικά στην ολομέλεια της τάξης και στη συνέχεια στο φορητό Η/Υ τους– παρακινήθηκαν να

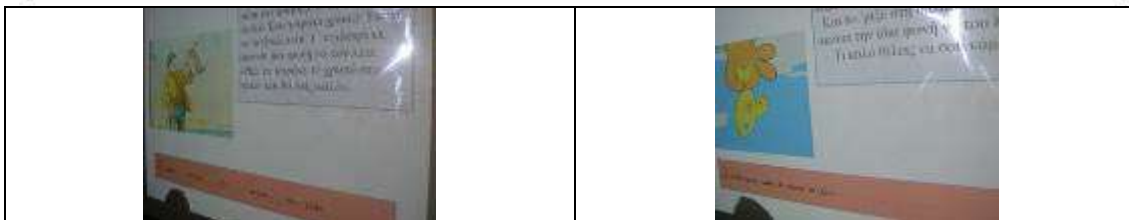
συνεργαστούν για να μετακινήσουν τις εικόνες και να τις επικολλήσουν στην κατάλληλη θέση.

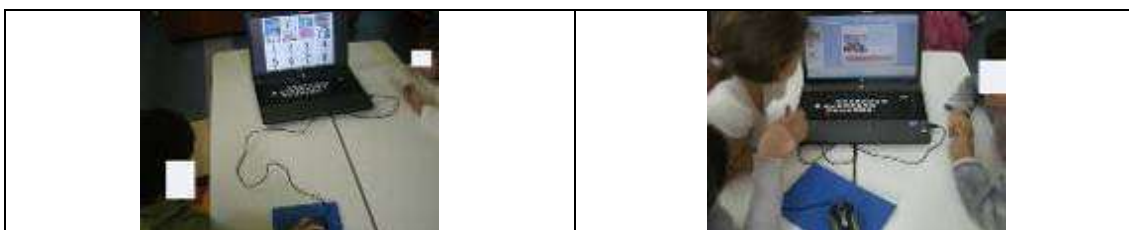
Με αυτή την ευκαιρία οι μαθητές/-τριες είχαν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν τα διαφορετικά στάδια του παραμυθιού που παρακολούθησαν και να συζητήσουν τη λογική σειρά διεξαγωγής των γεγονότων, εξασκούμενοι/-ες παράλληλα στη μετακίνηση εικόνων σε ένα αρχείο παρουσίασης.

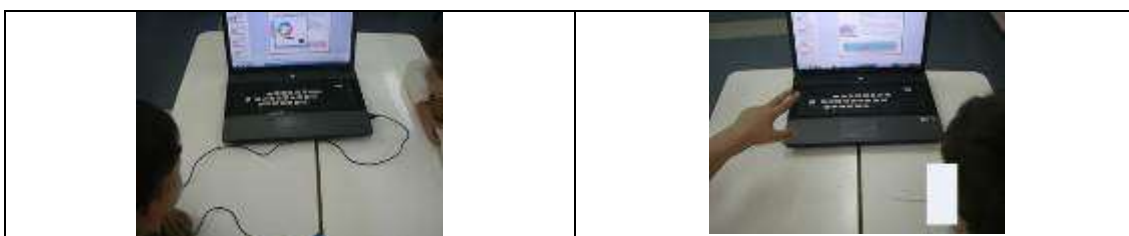
Στη συνέχεια εξοικειώθηκαν με τη χρήση υπερσυνδέσεων στο ίδιο ψηφιακό περιβάλλον για να μεταβούν στο κείμενο που αντιστοιχεί σε κάθε μια εικόνα. Η μετακίνηση αυτή αποτέλεσε πρόσχημα για την καταγραφή ενός τίτλου κάτω από κάθε μια εικόνα. Οι προσφερόμενες εικόνες ήταν περισσότερες από τις ομάδες μαθητών/τριών της τάξης, γι' αυτό και προηγήθηκε η παρουσίαση του τρόπου εργασίας στην ολομέλεια της τάξης με την αξιοποίηση των πρώτων εικόνων, ενώ απέμεινε μια εικόνα/ ένας τίτλος για τα μέλη κάθε μιας ομάδας.

Η μικρή έκταση του κειμένου –που αντιστοιχεί σε κάθε μια ομάδα– αποτέλεσε το εχέγγυο τόσο της ανάγνωσής του από όλα τα μέλη του ενώ η καταγραφή του αντίστοιχου τίτλου απέδωσε τόσο το βαθμό κατανόησης του κειμένου όσο και τη γνώση για την αναγκαιότητα αντιστοίχισης ανάμεσα στο περιεχόμενό του και την εικόνα που συνοδεύει.

Από την άλλη πλευρά, η μικρή εξοικείωση των μαθητών/-τριών –από προηγούμενες εφαρμογές– με την καταγραφή τίτλων σε πλαίσιο κειμένου συνέβαλε σε περαιτέρω διερεύνηση των δυνατοτήτων του συγκεκριμένου λογισμικού (όσον αφορά στην επιλογή διαφορετικού μεγέθους και χρώματος γραμματοσειράς) με την υποκίνηση και την υπόδειξη των αναγκαιών κινήσεων στα μέλη της κάθε ομάδας.

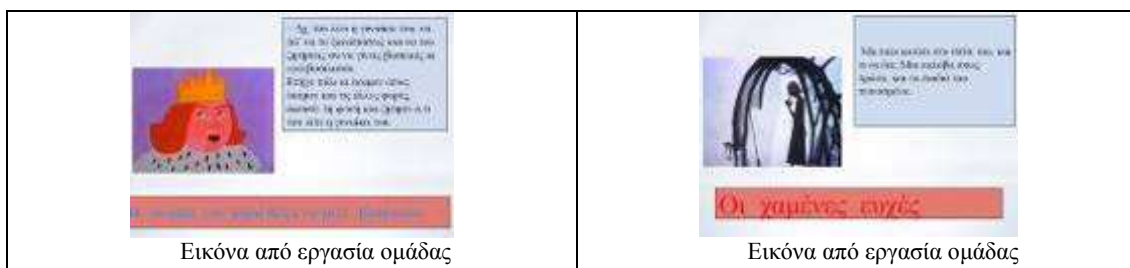

Η σύγκριση όλων των τίτλων στην ολομέλεια της τάξης βοήθησε στη συζήτηση γύρω από τη λειτουργικότητά τους και κυρίως γύρω από τον τρόπο παρουσίασής του (αρχίζουν με κεφαλαίο και συνήθως δεν συνοδεύονται από τελεία).

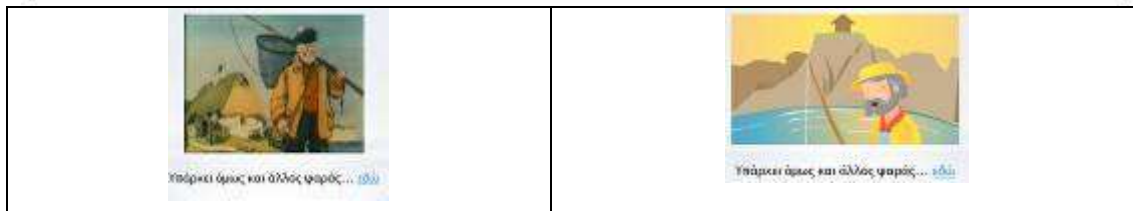

Στη φάση αυτή δεν ακολουθήθηκε η οδηγία που δίνεται στον αρχικό σχεδιασμό του σεναρίου σχετικά με το σχολιασμό και εντοπισμό βασικών πληροφοριών σε αυτούς («ποιος;», «κάνει;», «τι;» και τη γνωριμία των μαθητών/-τριών με βασικούς συντακτικούς όρους μιας πρότασης) αφού οι επιλογές των μαθητών/-τριών κινήθηκαν κυρίως γύρω από τη δημιουργία ονοματικών συνόλων.

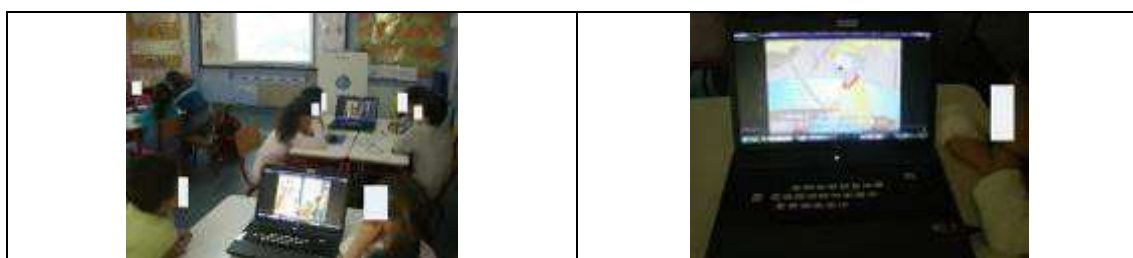

5η & 6η διδακτική ώρα

Στο επόμενο δίωρο ακολούθησε η ενασχόληση με δραστηριότητες που υποστηρίζονται από το άλλο αρχείο παρουσίασης (Αρχείο Powerpoint με τίτλο 3.ALLA_PARAMYTHIA, στο συνοδευτικό υλικό του σεναρίου). Σε αυτό προτείνεται η παρακολούθηση τριών εκδοχών [του ίδιου παραμυθιού](#) σε διαφορετική ξένη γλώσσα, που δίνονται με [μορφή βίντεο](#).

Οι τρεις [ταινίες μικρής διάρκειας](#)⁶ διανεμήθηκαν στις ομάδες (με την αποθήκευσή τους στους φορητούς Η/Υ) έτσι ώστε κάθε μια ταινία να αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας από δύο ομάδες της τάξης.

Η ταυτόχρονη εκτέλεση των παραμυθιών δεν λειτούργησε όμως κατά τον αναμενόμενο τρόπο, αφού η περιέργεια των μικρών μαθητών/-τριών συνέβαλε στο να αποσπάται η προσοχή τους ρίχνοντας κλεφτές ματιές στις οθόνες των άλλων ομάδων. Γι' αυτό και επιλέχθηκε τελικά η παρουσίαση των βίντεο στον κεντρικό Η/Υ και η από κοινού παρακολούθηση των παραμυθιών (με τη βοήθεια του ανακλαστικού προβολέα) από το σύνολο της τάξης.

Μετά την παρακολούθηση των ολιγόλεπτων στιγμιότυπων των διαφορετικών εκδοχών του ίδιου παραμυθιού –και αφού σχολιάστηκε το γεγονός ότι η ίδια ιστορία που εντοπίστηκε στο Σπουδαστήριο του Νέου Ελληνισμού ως ελληνικό λαϊκό

⁶ [Der Fischer und seine Frau](#) (5.36'), [The Fisherman and his Wife](#) (4,49'), [The Golden Fish](#) (4'). Κατά την εφαρμογή διαπιστώθηκε ότι η προτεινόμενη πηγή για την ανεύρεση του δεύτερου βίντεο ζητούσε την εγγραφή σε συγκεκριμένο ιστοσελίδα για αυτό και επιλέχθηκε η αναζήτηση του ίδιου παραμυθιού από άλλη πηγή στο [YouTube](#).

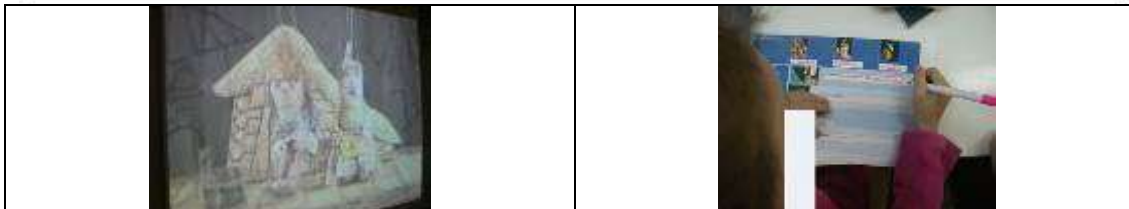
παραμύθι συναντάται και σε διαφορετικές γλώσσες– επιχειρήθηκε η μύηση των μαθητών/-τριών στα βασικά στοιχεία του συγκεκριμένου κειμενικού είδους.

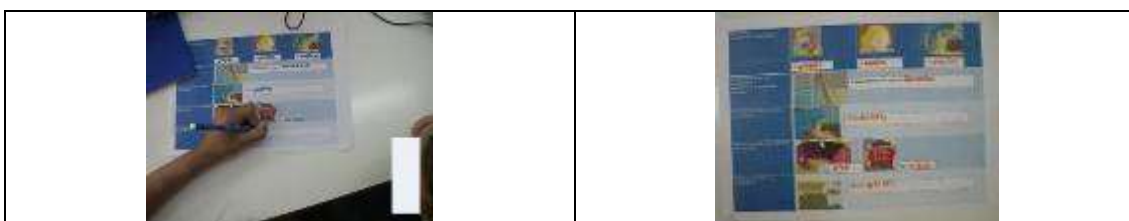
Για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου, τα μέλη των ομάδων κλήθηκαν να χρησιμοποιήσουν τις εικόνες –που εντόπισαν αρχικά στον αντίστοιχο σύνδεσμο του πρώτου παραμυθιού– προκειμένου να συμπληρώσουν έναν πίνακα (σε ένα αρχείο κειμενογράφου, με τίτλο «2.DOMI_PARAMYTHIOU») του οποίου η επεξεργασία έγινε σε επίπεδο ολομέλειας. Παράλληλα κλήθηκαν να συμπληρώσουν τις λέξεις και προτάσεις που βοηθούν στον εντοπισμό των βασικών χαρακτηριστικών του των δύο επόμενων παραμυθιών (με τη συμπλήρωση πλαισίων που αφορούν τους ανώνυμους ήρωες του παραμυθιού, τον τόπο, το μαγικό στοιχείο του, τα δώρα που δίνονται στο παραμύθι αλλά και το τέλος του παραμυθιού) ενώ ταυτόχρονα δόθηκε η δυνατότητα διαπραγμάτευσης των βασικών στοιχείων της κάθε αφήγησης: χρόνος, χώρος, χαρακτήρες και πλοκή (κυρίως μέσα από τη χρήση εικόνων).

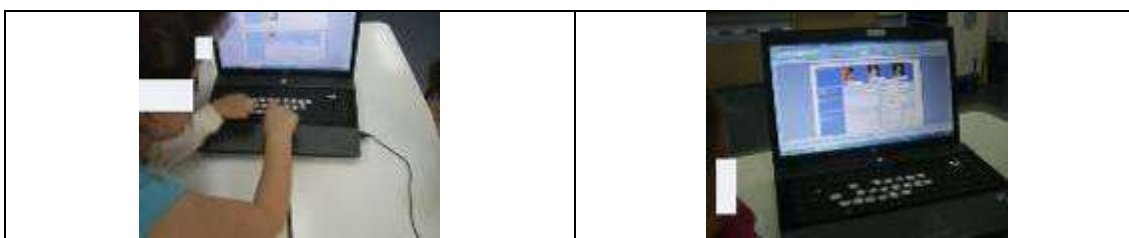
Μετά την προφορική ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα προχώρησαν στη συμπλήρωση του αρχείου του κειμενογράφου σε επίπεδο ομάδας (αρχικά σε ένα εκτυπωμένο φύλλο και στη συνέχεια στον φορητό Η/Υ).

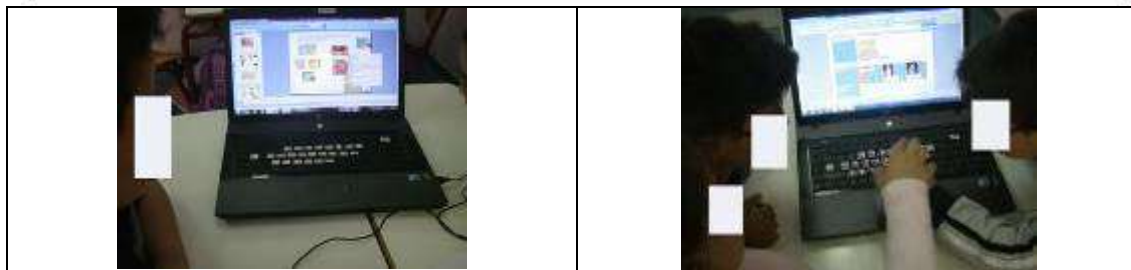
Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές/-τριες της τάξης πραγματεύθηκαν θέματα που αφορούν το κοινό μοτίβο και των τριών παραμυθιών ενώ παράλληλα τους δόθηκε η δυνατότητα εξάσκησης σε βασικές εντολές χρήσης ενός αρχείου κειμενογράφου (αντιγραφή/επικόλληση εικόνας, συμπλήρωση πλαισίων κειμένου, πληκτρολόγηση λέξεων και προτάσεων, αποθήκευση αρχείου) αλλά και κίνησης μεταξύ δύο αρχείων (παρουσίασης/κειμενογράφου).

Ακολούθησε η σύγκριση των ομαδικών εργασιών στην ολομέλεια της τάξης, από την οποία προέκυψε το συμπέρασμα ότι παρά το γεγονός ότι τα παραμύθια που παρακολούθησαν δεν είναι ίδια (αφού διαφέρουν τόσο ως προς το περιεχόμενό τους — διαφορετικό πλήθος δώρων αλλά και προσώπων) μοιάζουν σε πολλά σημεία μεταξύ τους (ως προς τη δομή), αφού οι λέξεις και οι προτάσεις που καταγράφηκαν είναι κοινές σε όλες.

Με τον τρόπο αυτό επιχειρήθηκε η εξοικείωση των μαθητών/-τριών –έστω με διαισθητικό τρόπο– με τη δομή των παραμυθιών.

Ο περιορισμένος χρόνος απέτρεψε την ενασχόληση με την επόμενη δραστηριότητα που προβλέπονταν στον αρχικό σχεδιασμό του σεναρίου. Αντίθετα υποδείχθηκε στα μέλη των ομάδων να συνεχίσουν με τη συμπλήρωση στοιχείων και του άλλου παραμυθιού. Με τον τρόπο αυτό τα μέλη των ομάδων είχαν την ευκαιρία να εργαστούν με τις διαφορετικές παραλλαγές της ίδιας ιστορίας μέσα από την πραγμάτευση στοιχείων που διαφοροποιούν το ένα παραμύθι από το άλλο.

Εικόνα από εργασία ομάδας

Εικόνα από εργασία ομάδας

7η & 8η διδακτική ώρα

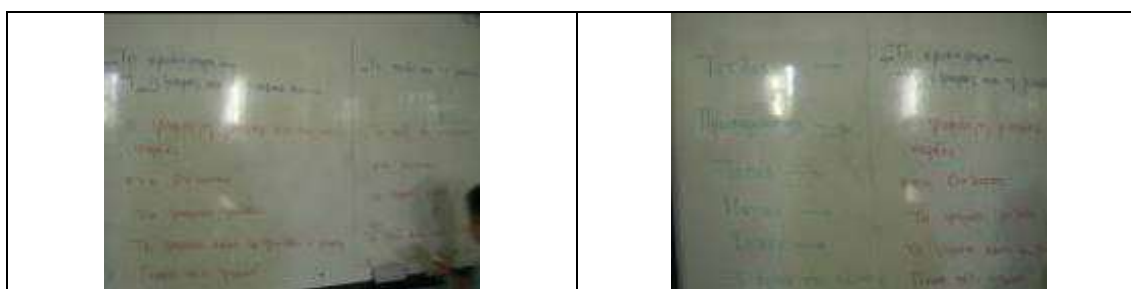
Κατά τη επεξεργασία των προηγούμενων ιστοριών ήρωες ήταν ένας ψαράς, η γυναίκα του και ένα ψάρι που προσέφερε δώρα στον άνθρωπο που το άφησε να ζήσει, ενώ στο [ηχητικό ντοκουμέντο](#),⁷ που εκτελέστηκε στην ολομέλεια της τάξης (χωρίς τη χρήση του ανακλαστικού προβολέα) παρουσιάζεται ένας νεαρός ψαράς

⁷ Πρόκειται για την ιστορία «Το παιδί και το ψαράκι» την οποία αφηγείται ο γνωστός τραγουδιστής Β. Παπακωνσταντίνου, η οποία διατίθεται στο [διαδίκτυο](#) και η οποία μπορεί να αποτελέσει αφορμή για τη μετατροπή του μικρού αναγνώστη σε κριτικό παραλήπτη μιας πληροφορίας.

αυτή τη φορά, που ενώ δείχνει την ίδια φιλευσπλαχνία στα ψαράκια που κάθε φορά πιάνει, αυτά του υποδεικνύουν τη λογική τάξη των πραγμάτων.⁸

Η διαπραγμάτευση της ανατρεπτικής παραλλαγής του παραμυθιού επιδιώχθηκε να γίνει μέσα από μια συζήτηση που αναπτύχθηκε στην τάξη κατά την οποία καταγράφηκαν στον πίνακα τα στοιχεία που αφορούσαν τις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των ιστοριών.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην κατανόηση του κειμένου (που αυτή τη φορά αξιοποιεί τον ακουστικό διάλογο επικοινωνίας, εστιάζοντας στον εντοπισμό των όποιων ομοιοτήτων και διαφορών της συγκεκριμένης ιστορίας με τις προηγούμενες, τονίζοντας επίσης στην ύπαρξη εξωγλωσσικών στοιχείων και την επιτόνηση της αφήγησης).

Στη φάση αυτή η συζήτηση κινήθηκε κυρίως γύρω από τη διαπίστωση ότι ενώ στις προηγούμενες παραλλαγές του λαϊκού παραμυθιού ο ψαράς είχε την τύχη να δεχθεί δώρα από το ψαράκι που έσωσε, στην τελευταία εκδοχή το ψαράκι εξακολουθώντας να έχει μαγικά χαρακτηριστικά (αφού μπορεί και μιλάει) παρουσιάζεται να ζει σε ένα πιο ρεαλιστικό περιβάλλον (δεν προσφέρει δώρα και αδιαφορεί για το άτομο που το έσωσε).

⁸ Ως επακόλουθο έρχεται η διακωμώδησή του νεαρού ψαρά, στοιχείο που δεν αξιοποιήθηκε ιδιαίτερα κατά την εφαρμογή του σεναρίου. Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό του κατά τη διαπραγμάτευση των παραμυθιών δεν ενδιαφέρει ούτε η ηθικολογία ή η εξαγωγή κάποιου «διδάγματος», ούτε η συζήτηση γύρω από το θέμα «ποια θα πρέπει να είναι η ενδεδειγμένη συμπεριφορά».

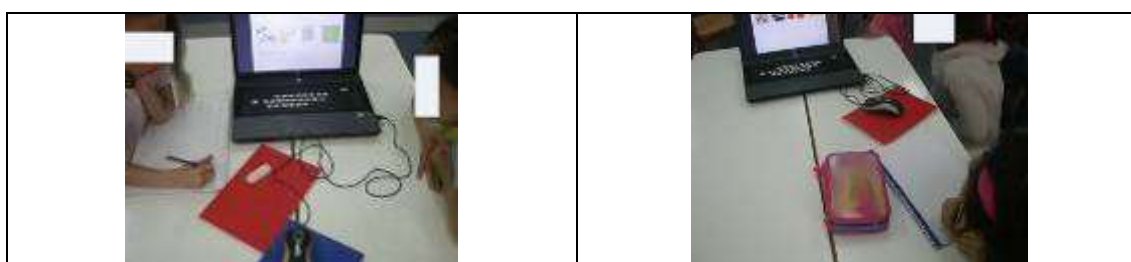
Κρίνοντας τη στιγμή κατάλληλη, επιχειρήθηκε η ανάδειξη βασικών συντακτικών όρων των προτάσεων που διαπραγματευτήκαμε κατά τη σύγκριση των κειμένων, για αυτό και επανήλθαμε στην τελευταία διαφάνεια του αρχείου παρουσίασης με τίτλο 2.TO_XRYSOPSARO_TITLOI (από το συνοδευτικό υλικό του σεναρίου). Εκεί αρχικά κατεγράφησαν προτάσεις που είχαν προκύψει από την προηγούμενη συζήτηση, ενώ οι μαθητές/-τριες της τάξης κλήθηκαν να τις κατατάξουν σε τρεις κατηγορίες («ποιος;», «κάνει;», «τι;») για –την έστω διαισθητική– γνωριμία τους με βασικούς συντακτικούς όρους μιας πρότασης. Η εργασία αντιμετωπίστηκε από το σύνολο της τάξης ως ιδιαίτερα εύκολη⁹ και διασκεδαστική, για αυτό και διατυπώθηκαν (και ταυτόχρονα καταγράφηκαν) επιπλέον προτάσεις, για τη συμμετοχή περισσότερων μαθητών/τριών σε αυτήν.

Έχοντας πάντα την πίεση του χρόνου προχωρήσαμε στη δημιουργία ενός νέου παραμυθιού, προοπτική που ενδιέφερε τους μαθητές/τριες της τάξης ήδη από την έναρξη της εφαρμογής. Για την υποβοήθησή τους επιδείχθηκε στην ολομέλεια της τάξης μια παρουσίαση (αρχική εκδοχή της υπάρχει στο αρχείο με τίτλο 4.NEO_PARAMYTHI) στην οποία προτείνονται διαφορετικές πιθανές επιλογές για τους πρωταγωνιστές αλλά και για την εξέλιξη της ιστορίας. Οι μαθητές/-τριες της τάξης παρακινήθηκαν –αρχικά σε επίπεδο ολομέλειας– να προχωρήσουν στις κατάλληλες επιλογές προκειμένου να παρουσιάσουν μια εκδοχή πραγμάτωσης μιας παρόμοιας ιστορίας με αυτή που συνάντησαν στο παραμύθι με τίτλο «[Χρυσόψαρο](#)».

⁹ Όπως προέκυψε από σχετική συζήτηση με την υπεύθυνη εκπαιδευτικό της τάξης, οι μαθητές/-τριες είχαν προηγούμενη παρόμοια εμπειρία και εξάσκηση (κυρίως σε προφορικό επίπεδο).

Στη συνέχεια τα μέλη των ομάδων ανέλαβαν να συνεργαστούν μεταξύ τους προκειμένου να καταλήξουν σε κάποιες αρχικές επιλογές σχετικά με τους ήρωες αλλά και τη δομή που θα έχει η ιστορία που επρόκειτο να δημιουργήσουν, έχοντας ως υπόδειγμα τις διαφάνειες του αρχείου παρουσίασης (4.NEO_PARAMYTHI) που διατίθονταν στον Η/Υ της ομάδας τους.¹⁰

Οι πρώτες αυτές επιλογές τους αρχικά καταγράφηκαν σε ένα έντυπο. Στον αρχικό σχεδιασμό του σεναρίου προτεινόταν η καταγραφή κάποιων στοιχείων/ βασικών σημειώσεων για ένα κείμενο που θα περιγράφονταν αναλυτικά κατά τη διάρκεια της προφορικής έκφρασης των μαθητών/-τριών. Κατά την εφαρμογή όμως προέκυψε μια άλλη εκδοχή.

¹⁰ Εκεί προσφέρονται τέσσερις διαφορετικές επιλογές για κάθε μια διαφάνεια (π.χ. για την επιλογή του κεντρικού ήρωα δίνεται η εικόνα ενός ψαρά, ενός ποδηλάτη, ενός κυνηγού αλλά και ένα πλαίσιο για να συμπληρωθεί με όποιο άλλο πρόσωπο επιλεγεί από τα μέλη της κάθε ομάδας), ενώ για την τελευταία διαφάνεια (το τέλος της ιστορίας) δεν προβλέπεται η προσφορά συγκεκριμένων επιλογών, προκειμένου οι μαθητές/-τριες της τάξης να έχουν την ευελιξία να ολοκληρώσουν το παραμύθι τους με όποιο τρόπο αυτοί/-ές επιθυμούν.

Στον περιορισμένο χρόνο που είχαν στη διάθεσή τους, τα μέλη των ομάδων κατάφεραν να συμφωνήσουν σε προφορικό επίπεδο και να καταγράψουν τις βασικές επιλογές τους, ενώ τη σκυτάλη στη φάση αυτή ανέλαβε η υπεύθυνη εκπαιδευτικός της τάξης η οποία θέλησε να εκμεταλλευτεί τη συγκεκριμένη ευκαιρία προκειμένου να εξασκήσει τους/τις μαθητές/-τριες της τάξης στην παραγωγή γραπτού λόγου. Αφού πληροφορήθηκε τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη σχεδιασμό του σκελετού/προσχέδιου της κάθε ιστορίας αλλά και το στόχο της εξοικείωσης με τα βασικά στοιχεία ενός λαϊκού παραμυθιού και της εξάσκησης στη δημιουργία παρόμοιων κειμένων, ανέλαβε την υλοποίηση του δεύτερου τμήματος του στόχου αυτού σε δική της διδασκαλία.

Για τον σκοπό αυτό ετοιμάστηκε ένα νέο φύλλο εργασίας, το οποίο αξιοποιήθηκε από τα μέλη των ομάδων για την καταγραφή του παραμυθιού τους.¹¹ Παράλληλα στη

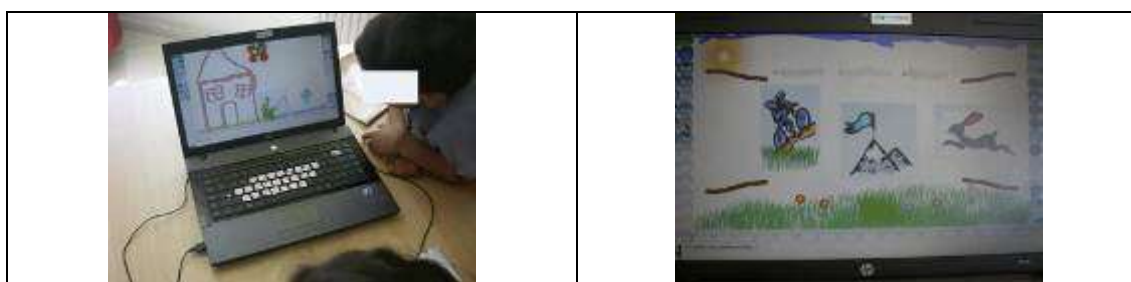
¹¹ Αν και οι ομάδες που εργάστηκαν στη φάση αυτή ήταν πέντε, οι εργασίες που συγκεντρώθηκαν από αυτή τη δραστηριότητα είναι τρεις.

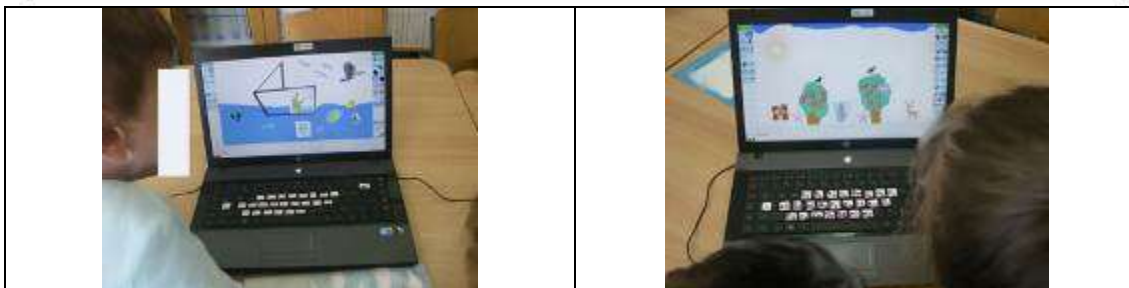
διάθεση κάθε ομάδας δόθηκε ένα φύλλο με εικόνες από τις οποίες επέλεξαν εκείνες που αφορούσαν τη δική τους ιστορία.

9η διδακτική ώρα

Η δημιουργία της τελευταίας εικόνας για την ιστορία της κάθε ομάδας, έγινε με τη βοήθεια ενός προγράμματος ζωγραφικής και συγκεκριμένα του Tux Paint. Στη θέση των σφραγίδων τοποθετήθηκαν οι εικόνες που χρησιμοποιήθηκαν και για τη διακόσμηση της ιστορίας στο γραπτό φύλλο εργασίας και έτσι τα μέλη των ομάδων μετά από τον πειραματισμό τους στη χρήση των πινέλων και των χρωμάτων του λογισμικού επιχείρησαν την εισαγωγή των εικόνων με τη χρήση σφραγίδων.

Αρχικά τα σχόλια των παιδιών για τη χρήση των εργαλείων του λογισμικού ήταν υπέρ της χρήσης συμβατικών μεθόδων για τη ζωγραφική τους (μαρκαδόρους και φύλλα χαρτιού) όμως η ολοκλήρωση της εργασίας τους και το αποτέλεσμα της – κυρίως με τη χρήση των σφραγίδων– δικαίωσε την προσπάθειά τους.

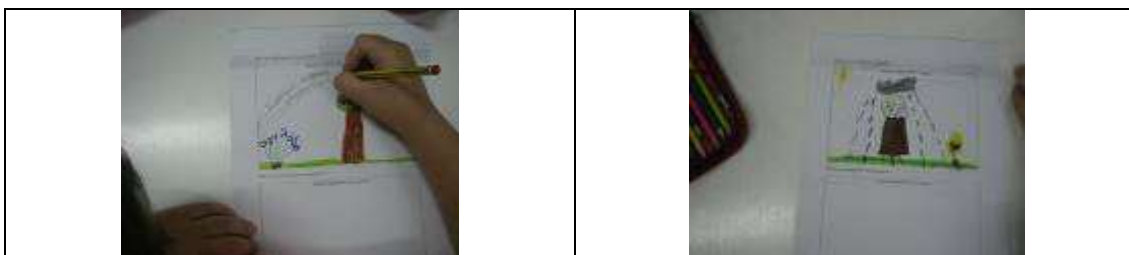
Η επικόλληση της εικόνας που δημιουργήθηκε από κάθε ομάδα έγινε στο περιθώριο επόμενης συνάντησής μας, με τα μέλη των ομάδων να ακολουθούν οδηγίες για την εισαγωγή της στο τέλος του αρχείου παρουσίασης (4.NEO_PARAMYTHI) της ομάδας τους. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι –λόγω έλλειψης χρόνου– η δημιουργία διαφορετικών εκδοχών ενός παραμυθιού περιορίστηκε κυρίως στην καταγραφή της στο έντυπο χαρτί χωρίς να γίνει εξάσκηση σε βασικές εντολές στο περιβάλλον του λογισμικού παρουσίασης (επιλογή και διαγραφή εικόνων, συμπλήρωση/πληκτρολόγηση λέξεων, αναίρεση επιλογών, ορθογραφικός έλεγχος, αντιγραφή εικόνας/ζωγραφιάς, επικόλληση ζωγραφιάς και αποθήκευση αρχείου), αν και η βασική εξοικείωσή τους με αυτές έχει ήδη επιχειρηθεί σε προηγούμενες εφαρμογές. Έτσι η ανάρτηση των σχετικών εργασιών περιορίστηκε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

10η & 11η διδακτική ώρα

Ακολούθησε η παρουσίαση ενός ακόμη λαϊκού παραμυθιού. Πρόκειται για το παραμύθι με τίτλο «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια», το οποίο είχαμε στη διάθεσή μας τόσο σε [γραπτή](#) μορφή (από το [Σπουδαστήριο του Νέου Ελληνισμού](#)) αλλά και ως αρχείο βίντεο/ήχου (στο [διαδίκτυο](#) με την αφήγηση του Ν. Παπάζογλου). Αρχικά επιχειρήθηκε η διαπίστωση του βαθμού κατανόησης εκ μέρους των μικρών μαθητών/τριών της μεταφοράς στον τίτλο του παραμυθιού. Έτσι, οι πρώτες ερωτήσεις κινήθηκαν γύρω από την ερμηνεία της φράσης «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια». Η άγνοια γύρω από τις συνθήκες κατά τις οποίες μπορούν «τα λόγια των

ανθρώπων να αποκτήσουν ρίζες» αντιμετωπίστηκε με την παρακίνηση εικαστικής απόδοσης των πρώτων σκέψεων των μαθητών/-τριών, η οποία όπως αναμενόταν ενεργοποίησε τη φαντασία τους ενώ παράλληλα συνέβαλε στην πρόοδο της σχετικής συζήτησης. Η παρατήρηση των εικόνων που δημιούργησαν τα παιδιά οδηγεί στη διαπίστωση ότι κινούνταν γύρω από την κυριολεκτική σημασία της φράσης καθώς ζωγράφισαν δέντρα ή και φυτά που ενώ έχουν εμφανείς τις ρίζες τους, στα κλαδιά τους υπάρχουν –ως άνθη ή καρποί– ολόκληρες λέξεις ή γράμματα. Παράλληλα κατά τη συζήτηση καταγράφηκαν κάποιες από τις ιδέες τους που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες και ευφάνταστες («τα γράμματα μπορούν και αυτά να βγάλουν ρίζες», «τα λόγια μεγαλώνουν όπως και οι ρίζες», «ο ένας μεγαλώνει¹² τα λόγια του άλλου και έτσι συνεχίζει το παραμύθι»).

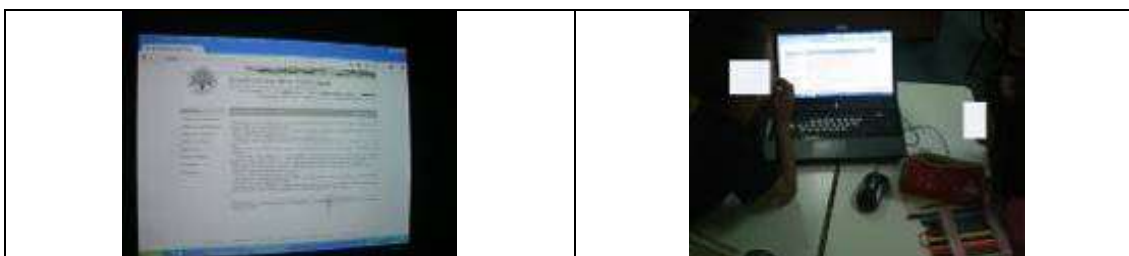
Ακολούθησε η ανάγνωση του [κειμένου](#), η οποία επιχειρήθηκε να γίνει ταυτόχρονα με την αναπαραγωγή του αντίστοιχου [ηχητικού υλικού](#). Στις ομάδες δόθηκε η δυνατότητα παρακολούθησης της ανάγνωσης¹³ ενώ ταυτόχρονα το ίδιο κείμενο προβάλλονταν και στον πίνακα της τάξης με τη βοήθεια του ανακλαστικού προβολέα

¹² Όταν ζητήθηκε διευκρίνιση για τη ιδέα αυτή η μαθήτρια που την εξέφρασε έδωσε ένα παράδειγμα που κινούνταν γύρω από το θέμα της αύξησης των όρων μιας πρότασης, π.χ. η πρόταση «Ο Γιώργος πάει στη θάλασσα» γίνεται «Ο Γιώργος πάει στη θάλασσα με το ποδήλατο», ένα θέμα που επεξεργάζεται η συγκεκριμένη τάξη το τελευταίο διάστημα με την παρακίνηση της υπεύθυνης της εκπαιδευτικού.

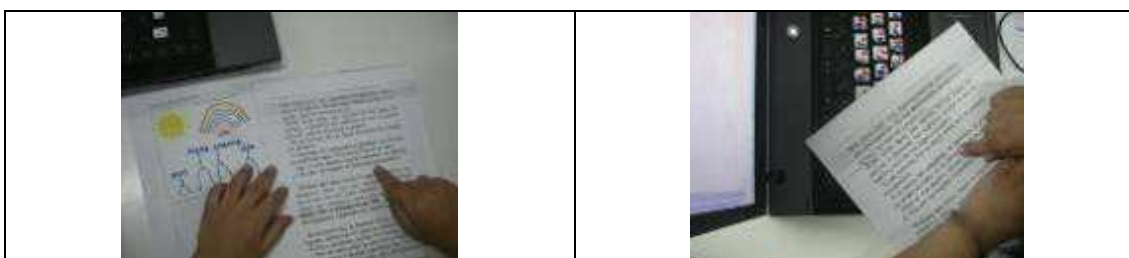
¹³ Με προβολή στις οθόνες του φορητού Η/Υ της κάθε ομάδας της εικόνας του κειμένου, έτσι όπως αυτό δίνεται από το [Σπουδαστήριο του Νέου Ελληνισμού](#), αφού όπως τελικά διαπιστώθηκε η κοινή πρόσβαση στη σχετική υπερσύνδεση δεν ήταν εφικτή).

και του κεντρικού Η/Υ. Τόσο όμως το κείμενο στον πίνακα όσο και αυτό στις οθόνες των Η/Υ είχε μικρά γράμματα και έτσι η πρώτη γνωριμία με το κείμενο ουσιαστικά έγινε μέσω της ακρόασής του. Στη φάση αυτή η ύπαρξη των στοιχείων της προφορικότητας, της θεατρικότητας, της προσωδίας και της μουσικότητας του ηχητικού κομματιού, έδωσαν στους/στις μικρούς/-ές μαθητές/-τριες τη δυνατότητα προσεκτικής ακρόασης και κατανόησης του περιεχομένου του.

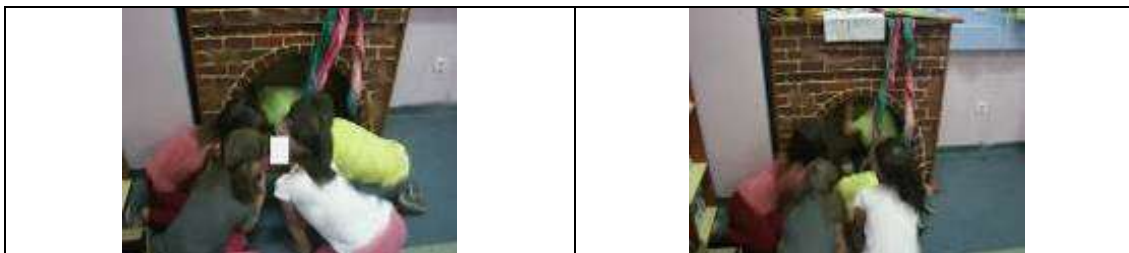
Η πρόβλεψη ότι οι μικροί/-ές μαθητές/-τριες της τάξης θα είχαν δυσκολία στην ανάγνωση του κειμένου, εξαιτίας της ύπαρξης μικρών γραμμάτων –μια παρατήρηση άλλωστε που είχε επισημανθεί από τους/τις ίδιους/-ιες και για το προηγούμενο παραμύθι από την ίδια διαδικτυακή πηγή– οδήγησε στην επιλογή της δημιουργίας ενός εντύπου στο οποίο το συγκεκριμένο κείμενο, αποδίδονταν με αρκετά μεγάλη γραμματοσειρά.

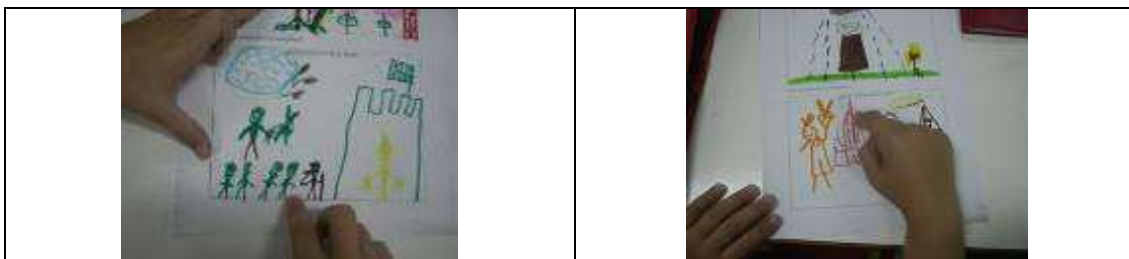
Έτσι, στην επανάληψη του ηχητικού ντοκουμέντου δόθηκε η δυνατότητα της σύγκρισης των δύο διαφορετικών μέσων μετάδοσης της ίδιας πληροφορίας. Μέσω αυτής η προσοχή των μικρών μαθητών/τριών προσανατολίστηκε –έστω διαισθητικά– στον διαφορετικό τρόπο απόδοσης της ίδιας πληροφορίας στο γραπτό και προφορικό

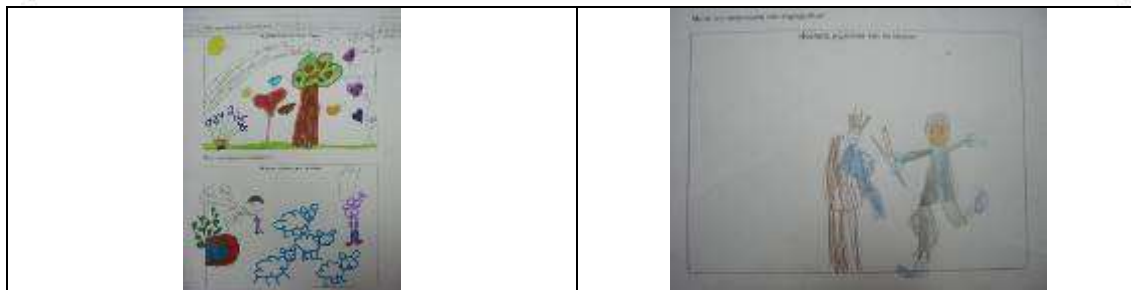
κείμενο. Οι ερωτήσεις που διατυπώθηκαν, διερεύνησαν το επίπεδο κατανόησης του περιεχομένου του παραμυθιού ενώ η δραματοποίησή του στη συνέχεια κινήθηκε κυρίως γύρω από το στόχο της εξοικείωσης με τη μεταφορική χρήση της γλώσσας.

Ακολούθησαν τρεις απόπειρες θεατρικής απόδοσης –εκ μέρους του συνόλου των παιδιών– των διαφορετικών σταδίων για το «ρίζωμα των λόγων» και μετά η ζωγραφική εκδοχή της ιστορίας. Στη φάση αυτή μια μαθήτρια ανέφερε «τώρα κατάλαβα πώς μπορούν να ριζώσουν τα λόγια» ενώ κάποιοι άλλοι συμπληρώνοντάς την επεσήμαναν ότι οι καλαμιές πρόδωσαν το μυστικό του βασιλιά.

Δεν έγινε αναφορά στην ύπαρξη μιας [αφίσας](#) (που διατίθεται στο [διαδίκτυο](#)). στην οποία αναφέρεται η διεξαγωγή μιας θεατρικής παράστασης με παρόμοιο θέμα και περιεχόμενο. Είναι αναμενόμενο ότι η παρακίνηση των μαθητών/-τριών για παρουσίαση ενός παρόμοιου θεατρικού δρώμενου σε πραγματικό κοινό, θα έδινε αφορμή για περαιτέρω επέκταση του σεναρίου, προοπτική που για τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή δεν θα ήταν εφικτό.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/-Α ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Οι προτάσεις του σεναρίου δεν συνοδεύονται από φύλλα δραστηριοτήτων. Εναλλακτικά προτείνεται η χρήση συνοδευτικού υλικού που στηρίζεται στη αξιοποίηση αρχείων βασικών εφαρμογών (χρήση αρχείων παρουσίασης και κειμενογράφου), ενώ παράλληλα προτείνεται η χρήση συγκεκριμένων ψηφιακών πόρων που προσφέρονται στο διαδίκτυο. Οι οδηγίες που αφορούν τη δράση των εμπλεκόμενων κατά τη χρήση των συνοδευτικών αρχείων απευθύνονται στον εκπαιδευτικό της τάξης και παρατίθενται σε κάθε φάση/δίωρο του σεναρίου.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

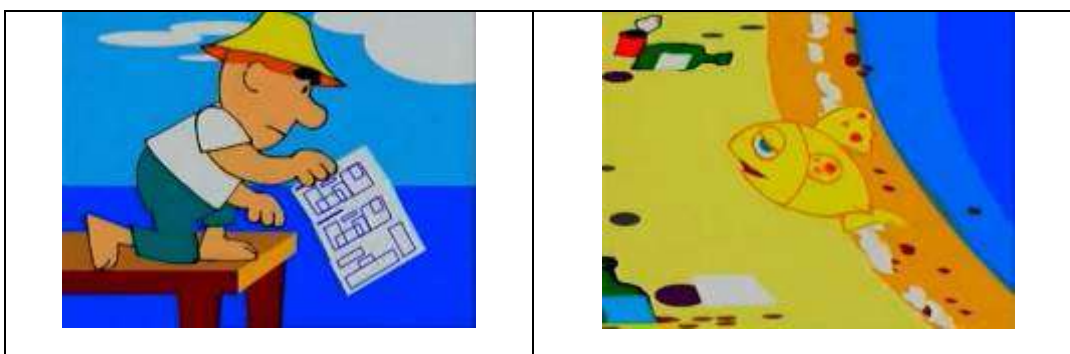
Η πρόταση συμμετοχής των μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης στη δραματοποίηση της αφήγησης του λαϊκού παραμυθιού με τίτλο «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια» μπορεί να δώσει την αφορμή για επέκταση του σεναρίου και τη συνεργασία εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων (θεατρικής αγωγής, εικαστικών αλλά και πληροφορικής). Στα πλαίσια της σχετικής προετοιμασίας ο/η εκπαιδευτικός της τάξης θα μπορούσε να αξιοποιήσει πληροφορίες από το σχολικό εγχειρίδιο και ως εργασία εμπέδωσης να παρακινήσει τους μαθητές/-τριες της τάξης στη δημιουργία αφίσας και πρόσκλησης για μια επικείμενη παράσταση.

Εναλλακτικά θα μπορούσε να παρακινήσει τους μαθητές/-τριες της τάξης να εξασκηθούν στην ανάγνωση του παραμυθιού «Το χρυσόψαρο», αποδίδοντας αυτολεξεί το κείμενο της λαϊκής μας παράδοσης, όπως αυτό έχει καταχωρηθεί στα

περιεχόμενα του Σπουδαστηρίου Ελληνικής Γλώσσας. Η συνδυασμένη απόδοση του ίδιου κειμένου με τη χρήση δύο διαφορετικών διαύλων επικοινωνίας, μπορεί να προκύψει μετά τη διαπίστωση της ταύτισης στα περιεχόμενα του προφορικού και γραπτού λόγου του δεύτερου κείμενου αναφοράς (το παραμύθι με τίτλο «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια»).

Μια διαφορετική προοπτική μπορεί να δώσει η αξιοποίηση του περιεχομένου ενός βίντεο ιταλικής παραγωγής το οποίο ενώ παρουσιάζει μια εκδοχή του ίδιου παραμυθιού (Το χρυσόψαρο / [The Golden Fish](#)) προχωρά πιο πέρα, προσδίδοντας στην ιστορία οικολογικές διαστάσεις (η πλεονεξία των ανθρώπων έχει οδηγήσει στην καταστροφή του περιβάλλοντος και το ψαράκι που προσέφερε σε αυτούς ό,τι ζητούσαν κινδυνεύει με αφανισμό), οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στο ενδεχόμενο επέκτασης του σεναρίου.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η παρουσίαση μιας εναλλακτικής πρότασης για τη γνωριμία των μικρών μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης με το κείμενο του λαϊκού παραμυθιού αποτέλεσε βασική επιδίωξη του σεναρίου. Η εφαρμογή του σεναρίου δεν δημιούργησε ιδιαίτερες δυσκολίες στους μαθητές ενώ η φύση των δραστηριοτήτων ήταν κατάλληλη για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα για την οποία σχεδιάστηκε, αφού βοήθησε στη διατήρηση του ενδιαφέροντος τους σε κάθε φάση μέχρι και την ολοκλήρωση της

εφαρμογής. Η επιλογή των δραστηριοτήτων και των λογισμικών δημιούργησε τις συνθήκες για τη δημιουργική εμπλοκή των μαθητών σε δράσεις που αναπτύσσουν διαφορετικές δεξιότητες και πρακτικές γραμματισμού, βοηθώντας παράλληλα στη σταδιακή αυτονόμηση των εμπλεκόμενων μαθητών/-τριών και τη φθίνουσα καθοδήγησή τους.

Κατά την εφαρμογή, επίσης, αποδείχθηκε στην πράξη ότι ο βαθμός εμπλοκής κάθε εκπαιδευτικού αλλά και αυτονόμησης των μικρών μαθητών/-τριών μπορεί να εξαρτηθεί από την εκτίμηση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους, όσο και από τους στόχους που θέτει κάθε φορά ο/η εκπαιδευτικός για το δυναμικό της τάξης εφαρμογής.¹⁴

Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι ο/η εκπαιδευτικός της τάξης εφαρμογής έχει την ευχέρεια επιλογής ανάμεσα στις προτεινόμενες δραστηριότητες αλλά και διαφοροποίησής τους ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες της τάξης, το διαθέσιμο χρόνο, τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες των μαθητών/-τριών. Για αυτό τόσο οι δραστηριότητες του συγκεκριμένου σεναρίου όσο και το υλικό που το συνοδεύει θα πρέπει να αντιμετωπιστούν ως ενδεικτικές προτάσεις για τη γνωριμία και επαφή των μικρών μαθητών/-τριών με τη δομή και τα χαρακτηριστικά των παραμυθιών, αλλά και για την προώθηση συγκεκριμένων στόχων που έχουν τεθεί αναφορικά με τις γνώσεις για τον κόσμο, τη γλώσσα αλλά και τους νέους γραμματισμούς.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κανατσούλη, Μ. 2005. Παλίμψηστα των λαϊκών, προφορικών παραμυθιών: Μορφές επιβίωσής τους στον σύγχρονο πολιτισμό της εικόνας και του γραπτού λόγου.

¹⁴ Είναι χαρακτηριστικό ότι η υπεύθυνη εκπαιδευτικός της τάξης αφού ενημερώθηκε για τον τρόπο εργασίας των μαθητών/-τριών της στα πλαίσια δραστηριότητας του σεναρίου, επέκτεινε την εργασία στο δικό της μάθημα, εξασκώντας την τάξη της στη δημιουργία γραπτών κειμένων.

Σύγκριση (της Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας) 16, 119-138. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <https://www.google.gr/#q=16.kanatsouli>, [15.4.2014].

Μερακλής, Μ. 1999. *Το λαϊκό παραμύθι, Κείμενα Παραμυθολογίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ντούλια, Α. 2010. *Διδάσκοντας μέσα από τα παραμύθια: Δυνατότητα – όρια – Προοπτικές*, Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010, Διαθέσιμο στο Διαδίκτυο: http://www.elliepek.gr/documents/5o_synedrio_eisigiseis/Ntoulia_Athina.pdf [15.4.2014].

Παπαδοπούλου-Μανταδάκη, Σμ., Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Α. Χατζημανώλη. 2014. *Ευρηματικές ιστορίες με παραμυθιακή γλώσσα στην υπηρεσία του γραμματισμού των ΜΜΕ – Μελέτη περίπτωσης*. Στο Ε. Γρίβα, Δ. Κουτσογιάννης, Κ. Ντίνας, Α. Στάμου, Ά. Χατζηπαναγιωτίδη & Σ. Χατζησαββίδης. (Επιμ.). 2014. Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη», <http://www.nured.uowm.gr/drama/PRAKTIKA.html> [15.4.2014].

Ροντάρι, Τζ. 1994. *Η γραμματική της φαντασίας*, (μτφρ. Μ. Βερτσώνη-Κόκαλη & Αγγουρίδου-Στρίντζη). Αθήνα: Τεκμήριο.

Σωτηρίου, Ε., Κ. Ντίνας, Α. Στάμου & Ε. Γρίβα. 2014. Πρόταση διδασκαλίας των λαϊκών παραμυθιών ως κειμενικού είδους: Προσέγγιση με βάση την κριτική ανάλυση λόγου. Στο *Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη»*, επιμ. Ε. Γρίβα, Δ. Κουτσογιάννης, Κ. Ντίνας, Α. Στάμου, Ά. Χατζηπαναγιωτίδη & Σ. Χατζησαββίδης. <http://www.nured.uowm.gr/drama/PRAKTIKA.html> [15.4.2014]

Χαραλαμπίδης, Α. & Σ. Χατζησαββίδης. 1997. *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας: Θεωρία και πρακτική εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.

Ι.Ε.Π. 2011. Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας στο δημοτικό σχολείο.

Διαθέσιμο: <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php> [15.4.2014].

Π.Ι. 2003. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ Ελληνικής γλώσσας για το Δημοτικό (2003), <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/> [15.4.2014].